

Elvemuslingens siste skanse i Estland

Restoration of habitats of freshwater pearl mussel

Bjørn Mejdell Larsen

Det har vært en kraftig tilbakegang i bestandene av elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) i hele artens utbredelsesområde gjennom hele 1900-tallet. Bevisstheten om den negative utviklingen har økt, og fokus er nå rettet mot det å redde arten fra total utryddelse. I Estland har elvemuslingen forsvunnet fra alle kjente lokaliteter i den sørlige delen av landet og finnes i dag bare i én elv, Pärlijogi (Pudisoo jogi), som drenerer mot Østersjøen. En egen handlingsplan for bevaring av elvemusling ble utarbeidet for en femårs-periode med oppstart i 2014. Dette var foranledningen til at Keskkonnaamet (Estonian Environmental Board), hadde behov for å styrke kompetansen på elvemusling. Gjennom EEA Grants og Norway Grants ble det bevilget midler til igangsetting av prosjektet «Restoration of freshwater pearl mussel habitats» som involverte NINA som norsk partner. Formålet med prosjektet var å bevare elvemuslingen i Pärlijogi. Elvemuslingen har en lang generasjonstid, og det ville være urealistisk at det skulle resultere i at rekrutteringen skulle komme i gang og at antall muslinger skulle øke innenfor prosjektets tidsramme. Målet i prosjektperioden var derimot at man gjennom involvering av grunneiere og lokale krefter kunne klare å redusere uønsket avrenning og tilførsel av næringsstoff og finpartikulært materiale til elva, gjennomføre habitattiltak for ørret samt fjerne beverdemninger og samtidig redusere antall bever. Hvorfor legge vekt på disse tiltakene? Ørret er nødvendig som vert for elvemuslingens larver som har et parasittisk stadium på gjellene til ørretungene i om lag ti måneder. En god bestand av ørret er derfor nødvendig for å opprettholde en god bestand av elvemusling. Beverdemningene skaper vandringshindre for ørreten i vassdraget, og gyteområdene for ørret og oppvekstområdene til elvemusling slammes ned på grunn av redusert vannhastighet. Når muslingen er om lag en halv millimeter lang slipper den seg av ørretungenes gjeller og faller ned i grusen der den lever nedgravd i de første leveårene. Effekten av eutrofiering og store mengder slam og silt på bunnen gjør at det ikke lenger kommer oksygenrikt vann ned i substratet, og de små muslingene dør. Effekten av dette er manglende rekruttering og en «forgubbing» i bestanden av elvemusling.

NINAs viktigste oppgave i prosjektet har vært å lære opp lokale forvaltere og forskere i metoder for kartlegging og overvåking, presentere den norske forvaltningsmodellen og gjennom kompetanseoverføring, nettverksbygging og erfaringsutveksling gi estlenderne en plattform å arbeide ut fra. I prosjektperioden ble det arrangert to fagseminarer, en workshop og en studietur til Norge. Fra å mangle elvemusling-kompetanse har Keskkonnaamet nå minst tre godt skolerte saksbehandlere/forskere og mange medarbeidere med økt kunnskap om temaet samt et nettverk som inkluderer fagpersoner også fra Sverige, Finland, Tyskland, Tsjekkia og England/Irland. NINA bidro i tillegg med DNA-analyser og vekst- og aldersbestemmelse av muslinger fra Pärlijogi samt kartlegging og forekomst av muslinglarver på gjellene til ørret i vassdraget. Målsettingen med prosjektet ble mer enn innfridd og styrking av forbindelsene og samarbeidet med Estland har gitt oss erfaringer som er verdifulle for arbeidet med elvemusling også i Norge.

Prosjektleder i Keskonnaamet, Maili Lehtpuu, under en befarung til Pärlijogi.

Befaring langs Pärlijogi der tiltak diskuteres for å redde elvemuslingen i vassdraget.

Innsamling av ørret i Pärlijogi for å undersøke forekomsten av muslinglarver på gjellene.

Opplæring i kartlegging og overvåking av elvemusling i Pärlijogi.

Forsker Bjørn Mejdell Larsen fra NINA klargjør elvemusling for prøvetaking i Pärlijogi.

Elvemusling i Pärlijogi – nedslamming av elvebunnen er en utfordring.

Alle foto: Bjørn Mejdell Larsen, NINA

Larsen, B.M. 2017. Elvemuslingens siste skanse i Estland. Restoration of habitats of freshwater pearl mussel. Norsk institutt for naturforskning.